

Υπερπληθυσμός και πείνα

Η δημογραφική ωρολογιακή βόμβα*

του Γιάννη Λάμψα

Σύμφωνα με επίσημα στοιχεία της Αμερικανικής Στατιστικής Υπηρεσίας, το 1986 γεννήθηκαν στις Ηνωμένες Πολιτείες μόνο 65 παιδιά από κάθε 1.000 γυναίκες που βρίσκονταν σε κατάλληλη για τεκνοποίηση ηλικία. Και τα στοιχεία του 1987 φαίνονται να δείχνουν ακόμα μεγαλύτερη πτώση. Ο αριθμός αυτός είναι ο χαμηλότερος στην αμερικανική ιστορία κι έδωσε αφορμή στον **Μπεν Βάτενμπεργκ**, επιστήμονα ειδικό στη δημογραφία, να εκδώσει ένα βιβλίο με τίτλο «Η μείωση των γεννήσεων», που αναστάτωσε κυριολεκτικά την Αμερική, γιατί ο συγγραφέας του είναι κατα τα άλλα γνωστός για την αισιοδοξία του. Πάντως, το βιβλίο περιέχει και κάποιες προτάσεις για την αντιμετώπιση του απειλητικού δημογραφικού προβλήματος, που αφορά όχι μόνο τς ΗΠΑ, αλλά και όλες σχεδόν τις βιομηχανικές χώρες της Δύσης.

* περιληπτική αναδημοσίευση από έρευνα στη "Μεσημβρινή"

Σε αντίθεση με το βιομηχανικό βορρά, που περιλαμβάνει το σύνολο σχεδόν των χωρών της Ευρώπης, ο υπανάπτυκτος νότος, που περιλαμβάνει τις χώρες της Αφρικής και Ασίας, εμφανίζει μεγάλες αυξητικές πληθυσμιακές τάσεις. Το γεγονός χαρακτηρίζει ιδιαίτερα τις μουσουλμανικές χώρες της Μεσογείου. Η γειτονική Τουρκία λ.χ., με δείκτη ολικής γονιμότητας που φτάνει τα 4 παιδιά ανά γυναίκα και με δείκτη θνησιμότητας 17 ατόμων στους 1.000 κατοίκους, θα φτάσει το έτος 2000 τα 67.000.000 κατοίκους και το 2020 τα 95.000.000! Με τα σημερινά δεδομένα, η Ελλάδα θα μείνει με στάσιμο πληθυσμό ως το 2000 και κατόπιν θα παρουσιάσει έντονες μεωτικές πληθυσμιακές τάσεις, με κύριο γνώρισμα την υπέρμετρη αύξηση του γεροντικού πληθυσμού.

Αν συγκρίνει κανείς συνολικά τις αναπτυγμένες χώρες του μεσογειακού βορρά

(Γαλλία, Ισπανία, Ιταλία, Πορτογαλία, Ισραήλ, Κύπρος, Ελλάδα) με τις αναπτυσσόμενες του μεσογειακού νότου (Τυνησία, Αλγερία, Μάρκο, Συρία, Αίγυπτος, Τουρκία, Λίβανος και Λιβύη), βλέπει ότι σήμερα έχουν τον ίδιο περίπου συνολικό πληθυσμό (171 και 161 εκατομμύρια αντίστοιχα), ενώ το 2020 η σχέση θα είναι 163 εκατομμύρια προς 335 εκατομμύρια!

Σημασία όμως έχει και η ιδιαίτερη δομή του πληθυσμού τις δύο περιοχές: Στις αναπτυγμένες χώρες του βορρά, το ποσοστό των νέων ηλικίας μικρότερης από τα 15 χρόνια είναι 22% και ηλικίας μεγαλύτερης από τα 64 είναι 12%, ενώ στις αναπτυσσόμενες μουσουλμανικές χώρες του νότου, τα ποσοστά είναι αντίστοιχα 43% και 4%. Η σχέση αυτή θα επιδεινωθεί βαθμιαία ως το έτος 2020...

8 δισεκατομμύρια τριτοκοσμικοί στα μέσα του 21ου αιώνα!

Η γονιμότητα μειώνεται στο δυτικό κόσμο εδώ και πάνω από 100 χρόνια. Σήμερα, ο γενικός δείκτης γεννήσεων έχει κατέβει κάτω από το 2,1 παιδιά ανά γυναίκα (που, όπως είπαμε, αποτελεί το αναγκαίο ποσοστό για τη διατήρηση ενός σταθερού πληθυσμιακού επιπέδου). Βρίσκεται γύρω στα 1,8 παιδιά ανά γυναίκα.

Στις χώρες του κομμουνιστικού κόσμου (Δεύτερος Κόσμος), ο ρυθμός των γεννήσεων αυξάνεται, αλλά μέτρια. Σήμερα, οι χώρες αυτές έχουν συνολικό δείκτη γονιμότητας (ΣΔΓ) 2,3 γεννήσεων ανά γυναίκα, δηλαδή 28% περισσότερο από το ρυθμό των 1,8 παιδιών που ισχύει στις δυτικές δημοκρατίες.

Τι γίνεται όμως στις αναπτυσσόμενες χώρες; Τα τελευταία 15 χρόνια σημειώθηκε μεγάλη πτώση του ΣΔΓ στον Τρίτο Κόσμο. Από 6,1 παιδιά ανά γυναίκα, που ήταν το 1970, έπεσε στα 4,1 παιδιά το 1985. Όμως, αυτή τη στιγμή υπάρχουν 1.000.000.000 γυναίκες σε ηλικία τεκνοποίησης στις αναπτυσσόμενες χώρες. Ακόμα κι αν αυτές οι γυναίκες περιορίσουν τη γονιμότητά τους στα επίπεδα που ζητάνε τα Ηνωμένα Έθνη, θα υπάρξει ένας χείμαρρος παιδιών του Τρίτου Κόσμου. **Οι κάτοικοι των αναπτυσσόμενων χωρών σ' όλη τη γη, που σήμερα φτάνουν τα 3.700.000.000, θα ξεπεράσουν τα 8.000.000.000 στα μέσα του 21ου αιώνα!**

Η Δύση θα πέσει στο 5% που παγκοσμίως πληθυσμού;

Το 1950, όταν ο δυτικός κόσμος βρισκόταν στο απόγειο της ακτινοβολίας του, ο πληθυσμός του αντιπροσώπευε το 22% περίπου του παγκοσμίου πληθυσμού. Η δυτική σκέψη, η δυτική τεχνολογία, οι δυτικές αξίες, έκαναν τις αναπτυγμένες χώρες πιο

πλούσιες, πιο υγιείς, πιο δημοκρατικές, πιο ελεύθερες από ό,τι ήταν πριν. Από την πρόοδο αυτή ωφελήθηκαν και οι αναπτυσσόμενες χώρες: Η διάρκεια της ζωής αυξήθηκε, το εμπόριο επεκτάθηκε, η διατροφή βελτιώθηκε, ο αναλφαριθμητισμός καταπολεμήθηκε και οι επικοινωνίες πολλαπλασιάστηκαν. Η ιατρική τεχνολογία βελτίωσε τις συνθήκες υγιεινής. Οι καλλιέργειες εκσυγχρονίστηκαν. Οι νέοι δρόμοι, τα αεροπλάνα, τα τρανζίστορ, άλλαξαν τις συνθήκες ζωής και άρχισαν να αναπτύσσονται κάποιες δημοκρατικές διαδικασίες.

Ακόμα και ο κομμουνιστικός κόσμος επωφελήθηκε: Μιμήθηκε ή έκλεψε τη δυτική τεχνολογία, δανείστηκε κεφάλαια από τη Δύση, επηρεάστηκε από τις αξίες του δυτικού κόσμου προς το πιο φιλελεύθερο.

Σήμερα, ο δυτικός κόσμος δεν αντιπροσωπεύει πια το 22% του παγκόσμιου πληθυσμού. Έχει πέσει στο 15%, και ο Μπεν Βάτενπεργκ αναρωτιέται, στο βιβλίο του: Τι θα γίνει στο προσεχές μέλλον; Γύρω στο 2030, η Δύση θα είναι το 9% του κόσμου. στα τέλη του 21ου αιώνα, θα έχει συρρικνωθεί στα 5%. Και γεννάται το ζήτημα: Με ποιά τρόπο οι αξίες του δυτικού πολιτισμού θα εξακολουθήσουν να ισχύουν σ' ένα κόσμο που θα είναι κατά το 95% μη δυτικός; Σ' έναν κόσμο όπου η Δύση θα είναι το 9%, το 5%, ίσως και λιγότερο;

Οι αριθμοί είναι απειλητικοί ιδιαίτερα για την Αμερική. Όταν έγινε η πρώτη απογραφή στις Ηνωμένες Πολιτείες, το 1790, υπήρχαν κάπου 4.000.000 τώως Ευρωπαίοι και τώως Αφρικανοί. Έναν αιώνα αργότερα, το 1890, ο αμερικανικός πληθυσμός ανέβηκε στα 65.000.000. Και η απογραφή του στα 1990 αναμένεται ότι θα καταγράψει 250.000.000 Αμερικανούς. Αν τώρα ο πληθυσμός αρχίσει να μειώνεται, θα περιορισθεί η εσωτερική αγορά για τα παραγόμενα προϊόντα, αλλά θα μειωθούν και οι εξαγωγές, γιατί δεν θα υπάρχουν αρκετοί νέοι εργάτες για τα αμερικανικά εργοστάσια. Παράλληλα, θα αυξηθούν οι απαιτήσεις των ατόμων τη τρίτης ηλικίας (συντάξεις, περίθαλψη κ.λπ.), χωρίς να υπάρχει ανάλογη παραγωγικότητα που να μπορεί να καλύψει τις ανάγκες τους.

Στις χώρες της ΕΟΚ, ο συνολικός πληθυσμός είναι 317.000.000. Το 2000, υπολογίζεται ότι θα φθάσει τα 322.000.000 και το 2025 θα κατέβει στα 315.000.000, υπό την προϋπόθεση ότι η γονιμότητα θα αυξηθεί προσδευτικά μετά το 1990 και θα πλησιάσει το επίπεδο αντικατάστασης των γενεών. Αν όμως διατηρηθεί στα σημερινά επίπεδα, ο πληθυσμός των 12 χωρών της ΕΟΚ το 2025 θα είναι μόνο 290.000.000.

Η γήρανση του πληθυσμού

Ανησυχητικές διαστάσεις παίρνει η γήρανση του ελληνικού πληθυσμού. Σύμφωνα με την πιο αισιόδοξη μελέτη, η αναλογία των

ηλικιωμένων ανδρών 65 ετών και άνω θα φθάσει το 15% το 2000 και το 16% το 2020, από 12% που ήταν το 1985. Τα αντίστοιχα ποσοστά για το γυναικείο φύλο είναι 18%, και 19% έναντι 14,4% το 1985. Άλλο «σενάριο» προβλέπει ότι, το 2080, η αναλογία των ηλικιωμένων στον πληθυσμό θα ποικίλλει από 13,4% ως 26,4%, με ενδιάμεσες τιμές 14,7% και 17,2%. Αν η μείωση της γονιμότητας συνεχιστεί έτσι ώστε το 2000 ο μέσος αριθμός παιδιών ανά γυναίκα να είναι 1,5, το αποτέλεσμα θα είναι ένας διαρκώς υποβαθμιζόμενος πληθυσμός, τόσο ως προς το μέγεθος όσο και ως προς τη δομή του.

Στις ΗΠΑ, υπήρχαν το 1985, 145.000.000 άτομα σε εργάσιμη ηλικία, που πλήρωναν φόρους κοινωνικών υπηρεσιών για 29.000.000 ηλικιωμένους. Η αναλογία, δηλαδή, ήταν 5 εργαζόμενοι προς 1 συνταξιούχο. Όμως, το 2035, η αναλογία θα είναι 2,5 προς 1! Αργά ή γρήγορα, οι κοινωνικές ασφαλίσεις θα καταρρεύσουν, εκτός αν κάτι αλλάξει. Δεν θα υπάρχουν αρκετά χρήματα για να πληρωθούν οι συντάξεις και να καλυφθεί η περίθαλψη των ηλικιωμένων με τα νεότερα μέσα της ιατρικής τεχνολογίας...

Οι «αντιγεροντικές» προτάσεις του Κάλαχαν

Στο σημείο αυτό, μερικοί «δημογράφοι» προτείνουν αυστηρά μέτρα για την αντιμετώπιση της γήρανσης του πληθυσμού στις δυτικές χώρες. Ένας απ' αυτούς, ο Ντάνιελ Κάλαχαν, εξέδωσε το Νοέμβριο του 1987 ένα βιβλίο που χάλασε κόσμο. Λέγεται «Να βάλουμε όρια» και ασχολείται με τα προβλήματα που δημιουργεί ο γεροντικός πληθυσμός των ΗΠΑ. Κατά τον Κάλαχαν, η ομάδα ηλικίας που αυξάνεται ταχύτερα αυτή τη στιγμή στις ΗΠΑ είναι οι άνω των 85 ετών. Τα παιδιά που γεννήθηκαν το '87 μπορούν να ελπίζουν ότι θα ζήσουν 16 χρόνια περισσότερο από τους παπούδες τους που γεννήθηκαν το 1930. Θα φτάνουν δηλαδή εύκολα τα 100 χρόνια. Ο Κάλαχαν βρίσκει τον αριθμό αυτό επικίνδυνο. Στις δύο τελευταίες δεκαετίες, το ποσοστό του ομοσπονδιακού προϋπολογισμού που αφιερώθηκε στους άνω των 65 ετών ανέβηκε από 15% σε 28%. και τα 9. δισεκατομμύρια δολάρια που δαπανήθηκαν για περίθαλψη των γέρων το 1981 αναμένεται να φτάσουν τα 200 δισ. το 2000...

Ο Κάλαχαν λοιπόν προτείνει: Μείωση των δαπανών για μεταμοσχεύσεις οργάνων, για εγχειρήσεις «μπάι-πας» και για δαπανηρά αντιβιοτικά. Δικαίωμα των ασθενών να ζητούν να μην τους κρατήσουν στη ζωή με τεχνητά μέσα. Κατάργηση της χρήσης αναπνευστικών συσκευών για τους ανίατα ασθενείς. κατάργηση της παρατεταμένης διατήρησης στη ζωή με ορούς. Όμως ο Κάλαχαν είναι αντίθετος προς την ευθανασία, που προϋποθέτει ενεργά μέτρα για τη θανάτωση του

αρρώστου. Ζητάει επίσης να λαμβάνεται κάθε μέτρο που ανακουφίζει από τον πόνο. Η λογική του είναι πως πρέπει να δοθεί έμφαση στην ποιότητα της ζωής και όχι στην ποσότητά της. Λέει επίσης ότι χρειάζεται μια πολιτική «ισότητας των γενεών». Δεν πρέπει δηλαδή να αδικείται, ούτε να ευνοείται μια γενιά εις βάρος της άλλης. Τέλος, ο Κάλαχαν προτείνει να στραφεί η επιστήμη προς την τεχνητή γονιμοποίηση και τη βιοτεχνολογία προκειμένου να βρεθούν τρόποι αύξησης του πληθυσμού της χώρας. Πιστεύει επίσης ότι η δυνατότητα επιλογής του φύλου του παιδιού θα παίξει σημαντικό ρόλο στη αύξηση των γεννήσεων, αφού κάθε ζευγάρι θα μπορεί να αποκτήσει το είδος του παιδιού που θέλει.

Γονιμότητα και φυλετικές διενέξεις

Ο Ναπολέον είχε πει ότι «η πιο χρήσιμη γυναίκα είναι εκείνη που μπορεί να φτιάξει περισσότερη τροφή για τα κανόνια». Η κυνική αυτή φράση εκφράζει τον επεκτατικό εθνικισμό. Ο Στάλιν, που έδινε μετάλια σε «ηρωικές μητέρες» με 10 ή περισσότερα παιδιά, λειτουργούσε με βάση την ίδια αρχή. Άλλωστε, ήδη το 1798, ο Μάλθους είχε υποστηρίξει τη θεωρία ότι οι πόλεμοι είναι αναπόφευκτοι επειδή ο παγκόσμιος πληθυσμός αυξάνεται γεωμετρικά, ενώ η παραγωγή τροφίμων αυξάνεται αριθμητικά. Ο έλεγχος των γεννήσεων και η βιομηχανική επανάσταση απέδειξαν ότι είχε άδικο, αλλά οι μαλθουσιανοί φόβοι παραμένουν. Μόνο που σήμερα έχουν πάρει άλλη μορφή: Δεν φοβόμαστε πια την αύξηση του πληθυσμού, αυτή καθαυτή, αλλά τις κοινωνικές συνέπειες που μπορεί να έχει μια αλόγιστη αύξηση. Η επέκταση του πληθυσμού εντείνει τον ανταγωνισμό για την διατροφή ή για την επικράτηση ανάμεσα στις διάφορες ομάδες μιας κοινωνίας. Όσο πιο πυκνά είναι κατοικημένη μια περιοχή, τόσο αυξάνουν οι τάσεις για βιαιότητες. Όσο περισσότεροι εργάτες μετέχουν σε μια εργατική διένεξη, τόσο μεγα-

Υπερκαταναλωτικός και υπογεννητικός

λύτερες είναι οι πιθανότητες ταραχών. Όσο πιο μεγάλο είναι ένα πανεπιστήμιο, τόσο πιθανότερο είναι να εξεγερθούν οι φοιτητές. Το ίδιο ισχύει για τις υποταγμένες φυλές: Όσο η γονιμότητά τους αυξάνει, τόσο τα αιτήματά τους γιγαντώνονται. Τα πολλά παιδιά σημαίνουν λιγότερη γονική μέριμνα, λιγότερες πιθανότητες κατάλληλης ανατροφής και εκπαίδευσης. Οι μεγάλοι αριθμοί των ανέργων, αμόρφωτων και εκνευρισμένων νεαρών ατόμων περιέχουν τα σπέρματα μελλοντικών ταραχών.

Οι δυο χώρες που αντιμετωπίζουν οξύτερα αυτά τα προβλήματα είναι η **Νότιος Αφρική** και το **Ισραήλ**. Σήμερα, οι μαύροι στη Ν. Αφρική είναι περίπου πενταπλάσιοι από τους λευκούς. Το 2050, θα υπάρχουν **14 φορές περισσότεροι μαύροι από τους λευκούς** αυτής της χώρας. Στο Ισραήλ, υπολογίζεται ότι σε 20 χρόνια οι Παλαιστίνιοι θα είναι περίπου ίσοι σε αριθμό με τους **Ισραηλίτες**. Επειδή το Ισραήλ είναι δημοκρατική χώρα, οι Παλαιστίνιοι θα μπορούν να επικρατήσουν απλώς και μόνο με την ψήφο τους. Αυτή τη στιγμή, δικαίωμα ψήφου έχουν μόνο 600.000 Παλαιστίνιοι του καθεστώτος Ισραήλ, σύντομα όμως θα δοθεί ψήφος και στους Παλαιστίνιους της Δυτικής Όχθης και της Γάζας...

Μια φεμινιστική λύση

Ας γυρίσουμε όμως στο βιβλίο του Βάτενμπεργκ και στις προτάσεις που κάνει για την αποφυγή της δημογραφικής καταστροφής στο δυτικό κόσμο. Πριν απ' όλα, ο συγγραφέας προτείνει μεγαλύτερη συμβολή της Παιδείας στη συνειδητοποίηση του όλου προβλήματος. Ακριβώς όπως οι άνθρωποι σήμερα μαθαίνουν τη σημασία του Περιβάλλοντος και την ανάγκη διατήρησής του, έτσι πρέπει να διδασθούν και τη σημασία της αναπαραγωγής για την οικονομία, τις αξίες και την κουλτούρα μιας χώρας. Κατόπιν, έρχονται τα μέτρα για την ανακούφιση της γυναίκας, προκειμένου να ενθαρρυνθεί στην απόκτηση παιδιών. Στο σημείο αυτό χρειάζεται μεγαλύτερη προσοχή στα φεμινιστικά αιτήματα. Από τη στιγμή που η γυναίκα βγήκε από το σπίτι και εργάζεται όπως ο άνδρας, είναι αδιανόητο να μη λαμβάνονται αποτελεσματικά μέτρα για να βοηθηθεί να επιτελέσει τους δύο της ρόλους, τον παλιό και το νέο. Χρειάζονται λοιπόν περισσότεροι και καλύτεροι παιδικοί σταθμοί, καθιέρωση ελαστικού ωραρίου εργασίας, πληρωμένες άδειες μητρότητας, μεγάλα δάνεια και παροχές στις μεγάλες οικογένειες (ο Βάτενμπεργκ προτείνει 2000 δολάρια το χρόνο για κάθε νήπιο), κίνητρα για να βοηθούν τη μητέρα οι ηλικιωμένοι συγγενείς κ.λπ.

Μια τρίτη πρόταση του Βάτενμπεργκ είναι να αναμορφωθούν και να γίνουν αποτελεσματικότερα τα μαθήματα οικογενειακού προγραμματισμού στον Τρίτο Κόσμο, ώστε να μειωθούν σ' ένα λογικό επίπεδο οι γεννή-

σεις, ιδιαίτερα στις φτωχές οικογένειες. Μια τέτοια ενέργεια, σε συνδυασμό με τα μέτρα υπέρ των μητέρων στο δυτικό κόσμο, θα φέρει κάποια ισορροπία στα ποσοστά γονιμότητας και θα συντελέσει στην αποφυγή μελλοντικών κοινωνικών αναστατώσεων.

Περισσότερη αισιοδοξία...

Γενικά, οι απόψεις του Βάτενμπεργκ θεωρήθηκαν από πολλούς ως υπερβολικά απαισιόδοξες, παρ' όλες τις προτάσεις που κάνει για την αποτροπή των ενδεχόμενων καταστροφών. οι επικριτές του ισχυρίζονται ότι και χωρίς τα μέτρα που προτείνει, η κατάσταση δεν είναι τόσο τραγική όσο φαίνεται εκ πρώτης όψεως.

Πρώτα-πρώτα — λένε — δεν είναι δυνατόν να προεκτείνει κανείς στο μέλλον τους σημερινούς αριθμούς, γιατί οι συνθήκες αλλάζουν και οι συγκρίσεις είναι αδύνατες. Έτσι λ.χ., στη δεκαετία του '60, ο **Πολ Έρλιχ** πρόβλεπε ότι «εκατοντάδες εκατομμυρίων» θα πέθαιναν της πείνας στη δεκαετία του '70 λόγω του υπερπληθυσμού. Όμως, δεν πέθαναν. Και ενώ ο υπερπληθυσμός του Τρίτου Κόσμου αποτελεί πάντα πρόβλημα, μερικές ασιατικές και λατινοαμερικανικές χώρες κατόρθωσαν να μειώσουν το ρυθμό των γεννήσεών τους.

Έπειτα, υπάρχει το θέμα της μετανάστευσης. Πολλοί Αμερικανοί δημογράφοι πιστεύουν ότι, αν ο ρυθμός γεννήσεων μειωθεί πολύ στις ΗΠΑ, είναι πιθανόν να επιτραπεί η μετανάστευση πολλών ξένων στην αμερική, για να αποκατασταθεί η ισορροπία.

Τρίτον, δεν είναι πάντα αλήθεια ότι η δύναμη ενός έθνους έχει σαν απαραίτητη προϋπόθεση ένα μεγάλο πληθυσμό. Το Ισραήλ, αν και μικρή χώρα, έχει στρατιωτική και πολιτική δύναμη σημαντικότερη από πολλών μεγαλύτερων του χωρών. Και η Ιστορία δείχνει ότι σχετικά μικρές πολιτικές μονάδες άσκησαν μαζική πολιτιστική επίδραση στον κόσμο: **Η αρχαία Ελλάδα, Η Φλωρεντία της Αναγέννησης, η Βρετανία**. Κατά τον ιστορικό του Χάρβαρντ Νέιβιντ Χέρμπερτ Ντόναλντ, «η επιρροή των αξιών δεν εξαρτήθηκε ποτέ από τους αριθμούς».

Τέλος, πολλοί ισχυρίζονται ότι οι προσπάθειες να καταπολεμηθεί η χαμηλή γεννητικότητα δεν είχαν μεγάλη επιτυχία — ακόμα και σε χώρες όπως η Ανατολική Γερμανία, όπου διατέθηκαν τα μεγάλα ποσά που προτείνει ο Βάτενμπεργκ.

Όμως, οι οπαδοί του Βάτενμπεργκ είναι πολλοί, και υποστηρίζουν ότι οι συνθήκες στο σημερινό κόσμο είναι διαφορετικές από την αρχαιότητα: Τότε, οι περισσότεροι λαοί ήταν αναλφάβητοι και γι' αυτό ήταν εύκολο να υποταχθούν πολιτικά και πολιτιστικά σε άλλους, μικρότερους αλλά πιο μórφωμνους λαούς. Σήμερα, η πρόοδος των επικοινωνιών έχει μεταβάλλει την κατάσταση και ο Τρίτος Κόσμος δεν έχει καμιά ομοιότητα με τις βαρβαρικές φυλές του παρελθόντος. Τα

επιχειρήματα αυτά έχουν πείσει πολλούς ότι οι προειδοποιήσεις του Βάτενμπεργκ είναι σωστές, και δύο υποψήφιοι στις φετινές αμερικανικές εκλογές, ο **Πατ Ρόμερτσον** και ο **Τζακ Κεμπ**, χρησιμοποίησαν αυτό το θέμα στην προεκλογική τους εκστρατεία. Παράλληλα, μια έκθεση του 1986, προοριζόμενη για την κυβέρνηση Ρήγκαν, προτείνει φορολογική απαλλαγή 5000 δολαρίων για κάθε παιδί, έναντι 1900 που δίδονται σήμερα. Η **«Γκριζα Δύναμη»**, όπως ονομάζεται στην Αμερική το κίνημα των ηλικιωμένων για περισσότερες παροχές, απλώνεται όλο και περισσότερο...

Δημογραφική γήρανση στις χώρες της Ευρώπης

Χώρες ΕΟΚ	1961	1981	1985
Δυτική Γερμανία	10,8	15,3	14,7
Γαλλία	12,1	13,0	13,1
Ιταλία	9,5	13,5	12,7
Ολλανδία	9,1	11,8	12,0
Βέλγιο	12,2	14,2	14,0
Λουξεμβούργο	10,7	13,8	13,2
Ηνωμένο Βασίλειο	11,7	15,0	15,1
Ιρλανδία	11,2	10,7	10,7
Δανία	10,8	14,5	15,2
ΕΛΛΑΔΑ	8,2	12,7	13,3
Ισπανία	8,2	10,7	—
Πορτογαλία	7,9	10,5	—
Άλλες χώρες			
Γουινουαλία	6,1	9,3	—
Βουλγαρία	8,0	11,8	—
Τουρκία	3,4	4,6	—

Μέσος ετήσιος αριθμός παιδιών ανά γυναίκα σε διάφορες χώρες

Χώρες ΕΟΚ	1964	1975	1980	1984	1985
Βέλγιο	2,71	1,74	1,67	1,61	1,51
Δανία	2,60	1,92	1,55	1,40	1,44
Γαλλία	2,70	1,93	1,97	1,80	1,82
Ιρλανδία	4,07	3,39	3,23	2,58	2,49
Ιταλία	2,70	2,19	1,66	1,51	—
Λουξεμβούργο	2,34	1,50	1,51	1,43	1,40
Ολλανδία	3,15	1,67	1,60	1,49	—
Δυτική Γερμανία	2,55	1,45	1,44	1,29	1,30
Ηνωμένο Βασίλειο	2,93	1,45	1,89	1,77	1,80
ΕΛΛΑΔΑ	2,31	2,37	2,23	1,82	1,66
Ισπανία	—	2,80	—	1,79	—
Πορτογαλία	—	2,51	—	1,87	—
Άλλες χώρες					
Αυστρία	—	1,82	—	1,52	1,47
Νορβηγία	—	1,98	—	1,65	—
Σουηδία	—	1,77	—	1,65	1,73
Ελβετία	—	1,61	—	1,53	—
Κυπρος	—	2,01	—	2,48	—
Ισλανδία	—	2,64	—	2,08	2,93
Μάλτα	—	2,3	—	3,97	—
Τουρκία	—	5,00	—	2,97	—